

dra Tuky obrací se s žádostí o finanční podporu do Ameriky. Je vidět, že lidová strana se Tuky zřiká, ale na druhé straně není vidět, že by poměry v lidové straně zhoršovaly možnost kladné práce této strany. Případ lidové strany, jakož i případ jiných opozičních stran, ukazuje, že opozice za každou cenu se již hodně přejedla. Ani odvolání se na hospodářskou krizi nepůsobí, neboť více než planá agitace jsou váženy skutečné rady, které by pomohly z hospodářské krise.

Různé zájmy a různá hlediska jak se dostat z hospodářské krise vedou k ostré výměně mezi politickým tiskem různých stran. Dovozejí-li někteří z toho, že není dostatek parlamentní režie, pak je možno akcentovat i dobrou stránku této diskuse, totiž, že jest ventilem, kterým uniká mnohé napětí, které by komplikovalo různé porady politické a hospodářské.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Brüning se drží pomoci sociálních demokratů. — Episoda Curtiova. — Mussolini pro export fašismu. — Fiasko koalice Vauginovy v Rakousku. — Revoluce v Jižní Americe. — Porážka republikánů při volbách do kongresu USA. — Schůze přípravného odzbrojovacího výboru. — Nesnáze vlády Mac Donaldovy.

Po říšských volbách, které přinesly překvapující rozmach německé odrůdy fašismu, zdál se nevyhnutelný pravicový kurs. Konservativní strany, skládající dosavadní minoritní vládu Brüningovu, nebyly nakloněny vrátit se do koalice se sociálními demokraty, poněvadž projev voličstva vykládaly jako zřejmý nesouhlas s demokratickou a umírněnou politikou, vedenou až do nedávna. Kdyby vítězná radikální pravice byla ukázala trochu dobré vůle přizpůsobiti se parlamentním methodám, bylo by katolické Centrum sotva odolalo nátlaku svých spojenců, vláda od Brüninga k Hitlerovi byla by se stala aktuální. Ale hitlerovci nejevili sami mnoho chuti kompromitovat se pozitivní parlamentní činností a dokonce účastí ve vládě. Vstoupili do parlamentu vojenským krokem v uniformách, ostatně zakázaných, a zahájili své působení *divokými výtržnostmi v ulicích berlínského středu*. To musilo jejich přátele v měšťanských stranách odradit, zvláště když čím dále tím zřetelněji se ukazuje, že *národní socialismus je také opravdu socialismus*, má v sobě protikapitalistické prvky (nejenom antisemitské) a neliší se ani svými tendencemi ani svými methodami podstatně od komunismu. Je to pouze jiná inspirace, romantická místo materialistické, ale v praxi je to stejné. *Kabinet Brüningův zůstal tedy beze změny*. Zbývala otázka, zda sociální demokracie umožní mu parlamentární existenci, i když za to nedostane podíl na moci. V této těžké zkoušce politického sebezapření německá sociální demokracie obstála, pod silným a cílevědomým vedením ministerského předsedy pruského Brauna. Katolické Centrum umožnilo jim ovšem také se své strany tuto obětavost, odmítajíc jakékoli provokace. Kancléř jednal s vedením sociální demokracie o jistou toleranci a umožnil mu tím přijetí vládních nařízení, zahajujících program finanční sanace. Tak se stalo, že parlament nemusil býti znovu rozpuštěn, a Německo bylo ušetřeno diktatury, do níž se lze snadno pustit, ale o níž se nikdy neví, jak skončí. *Vláda, podporovaná nepřimo sociálními demokraty, udržuje pevně střední kurs, stará se o vyrovnání rozpočtu a udržení měny, bojuje proti nezaměstnanosti soustavnou akcí, směřující ku snížení platů, mezd i cen nezbytných životních potřeb a při tom varuje se podrýti důvěru zahraničí, plní dále své reparační závazky. Návrhy z pravice zastavit pod titulem hospodářské tísně a změny v hodnotě zlata další platy podle plánu Youngova byly v zahraničním výboru zamítnuty, vláda ví, že pokud se nepostará přísnými opatřeními o hospodářský pořádek v zemi, nemá nároku na novou revisi svých závazků. Bývalý guvernér říšské banky Schacht podnikl agitační cestu po Spojených státech ve prospěch slevy válečných dluhů na vlastní pěst, čímž připravil půdu pozdějším jednáním, aniž angažoval vládu.*

Od tohoto mírného pozadí německé politiky odrazilo se tím nápadněji ukvapené *vystoupení ministra zahraničních věcí dra Curtia proti Československu* pro epizodu pražských výtržností. Ministr schválil

výslovně bojkotovou agitaci, která se v Německu počala šířit, ač musil uznat, že příslušná místa v Československu se zachovala korektně a že tu jde pouze o nepatrný podnět: dovoz německy mluvících filmů. Bylo zřejmo, že ministr byl donucen ku svému projevu nátlakem nacionálních živlů v koalici a sveden při tom informacemi, které pražské události tendenčně zveličovaly. Československý ministr zahraničí odpověděl v zápětí řečí, kterou věc přivedl na pravou míru a odmítl vměšování ciziny do našich věcí. V Německu uznalo se pak, že se přestřelilo a pražský vyslanec byl povolán k audienci, ve které dostal instrukce, směřující k aplanování celého případu.

Při oslavách výročí pochodu na Řím pronesl letos *Mussolini* řeč, lišící se značně od jeho dosavadních projevů a směrnic po té stránce, že v ní hlásal jakousi *internacionalisaci fašistického hnutí*. K této odchylce od správné dosavadní zásady, že fašismus nehodí se k vývozu, byl Duce sveden jednak domácími obtížemi, které neposkytují již dalších možností úspěchu, jednak rozmachem hitleriánství v Německu. *Italie sní odedávna o spojenectví s Německem*, při jehož plánech odvetných chce se také svěřit se svými požadavky. Mussolini stal se oficiálním mluvčím revisionismu. Je si však dobře vědom, že sám nemůže rozpoutati světovou krizi, schoval by se tedy rád za nacionální Německo. Hitler jeví sice ochotu k paktování s Italy, prodal by na příklad jihotyrolské Němce, ale v celku *není v říši pražádná důvěra* ani k diplomatické spolehlivosti, ani k vojenské zdatnosti případného jižního spojence. Jako ilustraci této nedůvěry možno uvést právě vydanou brožuru bývalého generalissima Ludendorffa, ve které tento líčí fantasticky příští světovou válku, v níž Itálie a Německo vystupují bok po boku, jsou však společně poraženi ještě hůř než za dob spojenectví rakousko-německého. Italský fašismus nemůže rozhodně hledati své trumfy za hranicemi, nýbrž hledět, aby si pomohl ve své nouzi sám.

Jako doklad této skutečnosti přichází v zápětí *zničující výsledek fašistických nadějí v Rakousku*. Zde byl eskontován úspěch nacionálního radikalismu německého okamžitou reakcí proti umírněnému kursu Schoberovu. Křesťansko-sociální pravice, strhnuvší vedení na sebe, spoléhala, že ve spojení s heimwehry, které tu jsou jakousi analogií říšského hitleriánství, získá připojení na vlnu, která je na vzestupu a uchvátí všechnu moc v zemi. Dosavadní ministr vojenství *Vaugoin* vstoupil v čelo minoritního kabinetu, do něhož přibral dva přední činitele v heimwehrech, knížete Starhemberga a štyrského dra Huebera. Spoléhál s určitostí, že volby, které ovšem musily býti vypsaný, přinesou obdobný výsledek jako v Německu. Zatím se ukázalo, že pokud možno mluvíti o nějakém hnutí heimwehrů, jeví se toto výhradně odnoží dosavadní organizace křesťansko-sociální a roste jen k její škodě. *Efekt byl tak nepatrný*, že kdyby nebylo nátlaku průmyslových velkopodniků Alpské báňské společnosti, nebyli by se zástupci heimwehrů do parlamentu ani dostali. Pomocí jediného mandátu štyrského získali teprve dalších sedm ze zbytkových hlasů. Téměř celý tento zisk nutno však *odečísti od državy křesťansko-sociální*, která se tak ztenčila na 66 mandátů. Naproti tomu država *sociální demokracie* přes soustředěný nápor a přímo persekuci se nezachvěla, naopak vejde do nové sněmovny ještě o jeden mandát silnější a stává se první *největší stranou ve státě*.

Bývalý kancléř *Schober* zorganizoval střední blok z Velkoněmců a agrárníků, který se dosti dobře držel, ač nedosáhl plně počtu poslanců, které měly dosud obě tyto frakce dohromady. Bez 19 členů strany Schoberovy nemůže však nyní existovat žádná vláda, takže tato skupina stává se velmi důležitým jazýčkem na váze. Theoreticky by nyní byly možny různé kombinace koaliční a sociální demokraci také se již hlásí k aktivitě, nahlížejíce chybu, kterou bylo jejich opuštění původní spolupráce s křesťanskými sociály. Vášně jsou však tak pobouřeny, že pro první dobu není na takovýto obrat pomyslen. Bude dosti obtížno, aby i oba zástupci měšťanských skupin, Seipel a Schober, se dostali pod jeden klobouk. Jedno jest však již jisto: *strašáky heimwehrů jsou odbytou věcí*, nikdo nebude již napříště bráti vážně tohoto medvěda, který se v zrcadle volebních číslíc ukázal pouhým Vaškem. Rakousko není stvořeno pro fašismus a jak patrnó, nehodí se ani pro ukvapené analogie s Německem. Je to přece jen jiná země, pro níž není vždy dobré to, co se děje na druhé straně hranice, třeba to nebyla hranice národnostní.

Jižní Amerikou přešla vlna revolucí, které málokterá vláda odolala. Příčiny byly vesměs hospodářské. Je to světový úpadek cen surovin a potravin, který tyto eminentně producentské země musil těžce postihnouti. Řadu zahájila Argentina, kde starý president *Irigoyen*, ačkoli se těšil nesmírné popularitě, musil odstoupiti, a uzavírá ji prozatím *Brasílie*, kde rovněž vynikající osobnosti presidenta *Washingtona Luize* a jeho již zvoleného nástupce *Pertese*, staly se obětí této nespokojenosti. V *Brasílii* byl zápas delší a více rozhořčený, jeden čas vedla se přímo posíční válka v poli, poněvadž zde šlo o starší již rozpor nejmocnějšího státu *San Paolo* s ostatními o ústavní reformu Spojených států *brasílských*. *San Paolo* osobovalo si jakýsi primát, který ostatní těžce nesly a při nynější příležitosti si účty vyrovnaly. Převraty v *Brasílii* a *Argentíně* jsou významnější pro Evropu, poněvadž zde docházelo k ostré konkurenci hospodářských zájmů anglických a amerických. Zatím co předešlá vláda se opírala o Severní Ameriku, bude nový režim presidenta *Vargase* spíše nakloněn Anglii.

Volby do kongresu Spojených států severoamerických přinesly neočekávaně velkou porážku straně republikánské, která od pádu *Wilsonova* měla nedobytné postavení jak v kongresu tak v exekutivě. I zde je to hospodářská tíseň, která vysvětluje nespokojenost. President *Hoover* byl před dvěma lety povolán v čelo vlády pod heslem trvalé prosperity a na základě své vynikající zdatnosti hospodářského technika a organisátora. Když počal vanouti chladný vítr krise, zdál se *Hoover* pravým mužem na pravém místě, nepodařilo se mu však situaci zachrániti, Spojené státy trpí hůře nežli kdy za posledních třicet let. Je přirozeno, že schopnosti sebe lepšího jednotlivce nemohou stačit, aby odvrátili důsledky světové nepřízně poměrů, massy musí však najít si nějakého viníka, odpovědnost má vždycky vláda a spíše ve zlém než v dobrém. Volební výsledky přinesly republikánům těžké ztráty v obou sněmovnách, postup demokratů nestačil však k získání většiny. Došlo ke kuriosní rovnosti hlasů, při čemž polosocialistická farmářská strana prosadila jen jednoho zástupce ve sněmovně representantů a jednoho v senátu. Přesto nelze říci, že by parlamentní činnost a exekutiva byly nyní ochromeny. Demokratické vedení pospíšilo si s projevem, v němž ujišťuje ochotou k pozitivní spolupráci, ale kdyby ani toho nebylo, je známo, že v amerických sněmovnách nedodrzuje se příliš stranická kázeň a zejména senátoři mají každý svou hlavu. Zde se tvoří skupiny osobních přívrženců toho či onoho vynikajícího člena a o každou osnovu, ba o každé jmenování v diplomatické službě musí president, který je zároveň ministerským předsedou svého kabinetu, přímo zápasit. President *Hoover* má důvěru těch, kteří s ním pracují a prohlásil také ihned po volbách, že je příkazem situace semknouti se ku společnému dílu proti hrozivým nebezpečím. S některých stran v Evropě bylo přijato vítězství demokratů, třeba neúplně, s jistým optimismem, poněvadž od této strany, kdysi *Wilsonovy*, očekává se přívētivější poměr k Evropě jak politicky tak hospodářsky. V nynější tísní bude však sotva kdo v Americe doporučovat snížení válečných dluhů anebo odbourání celní ochrany. Jen pro budoucnost možno od nynější konstelace politických sil očekávati snazší jednání, president *Hoover* nebude při své dobré vůli aspoň tak závislý na jedné stranické mašinerii.

V *Ženevě* zasedá právě, jak se oficiálně zdůrazňuje již naposled, přípravný výbor pro velkou odzbrojovací konferenci, která má býti svolána ještě roku příštího, nebo nejpозději na počátku roku 1932. Na programu je vypracování osnovy konvence, ku které by přistoupily všechny státy, zavazující se k rovnoměrnému snížení zbrojení podle určitého jednotného schematu. Vypracování takového schematu je ovšem velmi obtížné při různosti poměrů a zájmů zde zúčastněných činitelů. Loňského roku musily se práce přerušit pro těžké rozpory mezi námořními velmocemi, které pak na londýnské konferenci byly odstraněny jen z části. Mocnosti evropské, Francie a Itálie, zůstaly v neshodě a teprve nyní se za kulisami horlivě pracuje o jistém modu za něhož by mohly k londýnské úmluvě přistoupiti. Pokud jde o odzbrojení pozemní je situace ještě složitější, zde nemůže dojiti v dohledné době k pronikavému snížení, jde jen o jistou limitaci, aby se zabránilo novému stoupání nákladů na výzbroj a novým závodům, které by musily vésti ke katastrofě. V podstatě jde tu o otázku jak splnit morální

závazek mírových smluv, podle něhož za odzbrojením německým má následovati odzbrojení všeobecné. Němci naléhají na každé schůzi na pronikavé snížení výzbroje vítězů, zejména francouzské, naproti tomu Francie činí pronikavější změny závislé na řádném zajištění bezpečnosti. Osmý článek paktu o Společnosti národů může býti uplatněn jen paralelně s články 10. a 16. Tyto politické otázky nebudou ovšem rozřešeny na nynějším zasedání techniků, přikrývají však všechno jednání svým stínem.

Dělnická vláda v Anglii zápasí již delší dobu s rostoucími obtížemi a držela se až dosud jen díky tomu, že opozice proti ní byla nejednotná. Strana konservativní prodělávala těžkou krizi pro *otázku celní ochrany*, strana liberální pak musila vidět ve vládě Labour Party menší zlo, pokud sama nemá vyhlídky na lepší výsledky volební, než jaké zažila v posledních letech. K nějaké formální koalici mezi labouristy a liberály přes několikery pokus však nedošlo a Lloyd George činí nyní další podporu závislou na *volební reformě* ve smyslu straně vhodném, tedy ve směru k jistému poměrnému zastoupení. To však odporuje zájmům a způsobu myšlení strany dělnické, která spoléhá na dosažení samostatné majority v některých příštích volbách a jednání tedy nepokračuje kupředu. Tím rozmrzelost v liberálních řadách stoupá a kdyby nebylo vzrostlého nebezpečí vítězství konservativců, dávno by již liberálové Mac Donalda svrhli. Konservativcům se totiž zatím podařila jistá konsolidace vlastních řad, když i dosavadní vůdce strany Baldwin přistoupil na myšlenku celní ochrany. Mohl tak učiniti pod vlivem *jednání říšské konference*, na níž zástupci dominií jednomyslně a formálně vznesli požadavek vzájemných preferencí. Proti tomu stojí však vláda pod vlivem kancléře *Snowdena* na stanovisku ryze liberalistickém. Nemůže se odhodlat zavést cla na potraviny a obrátit se s celou hospodářskou politikou k orientaci imperiální. Jednání na říšské konferenci je tím tedy od počátku paralysováno a děje se téměř s vyloučením zájmu veřejnosti. Nikdo neočekává valných výsledků přes stále průtahy nebo právě proto. Hledá se jen něco, co by zachránilo vnější dojem a zamezilo přímý podnět k rozkladným tendencím v říši. — Druhou velkou nesnází, kterou jest anglické vládě řešit, je *otázka indická*. Tam revoluční hnutí je sice po provedení přísných opatření drženo pod povrchem, může však každým okamžikem propuknout mořem plamenů. Vláda pokouší se proto upřímně o dohodu s mírnějšími živly a v těchto dnech zahájila velkou *indickou konferenci* v Londýně. Není však jisto, zda ti, kteří konferenci obeslali, mají ještě nějaký vliv na indické masy a zda ústava, která bude znovu oktrojována proti vůli národního kongresu, bude vůbec fungovat. Události nechaly se dospět příliš daleko, Gandhi a swaradžisti byli zatlačeni do nesmířitelné opozice, jde nyní jen o to, zda se ještě podaří je izolovat a Indii jako celek usmířit. Anglie pomýšlí opravdu vážně poskytnouti Indii *samosprávu v rámci říše*, věc není však vzhledem ke složitosti a nesmírnosti země tak jednoduchá. Samosprávná dominia jsou země anglosaské, řídce obydlené, spojené se zemí mateřskou přece jen intimním poutem krevního i mravního společenství. Indie je úplně jiný kontinent. Zde se nedá prostě užívatí analogií. Je velmi těžko najíti něco mezi závislostí a úplnou samostatností. Na londýnské konferenci jsou shromážděni představitelé nejenom Britské Indie, nýbrž i polosuverenních knížectví, právě na tyto Anglie spoléhá při svém plánu. Zájem knížat je nesporně spojen se zájmem Anglie, kdyby revoluční moci se rozpoutaly, zmizí přirozeně všechny patriarchální formy vlády. Pokud je známo, bude se nový ústavní návrh pohybovat na linii *federalisace Indie*, mají vzniknout jakési Spojené státy indické pod svrchovanou exekutivou místokrále, jemuž vojenství a zahraniční věci musí zůstatí vyhrazeny. — Nejblížeším problémem zůstává však stále řešení *nezaměstnanosti*, která se stává hotovou potopou. Počet podporovaných dostoupil již výše $2\frac{1}{4}$ milionu. Zhoršení přinesla ovšem světová krize hospodářská, proti níž je každá vláda bezmocna, vláda Mac Donaldova proviňuje se však v očích širokých vrstev tím, že vůbec nic nepodniká, ač přišla k moci právě z toho důvodu, aby zde zjedнала nápravu. Není divu, že v *doplňovacích volbách* ukazuje se všude zklamání původních nadějí a že voličstvo přiklání se hromadně k druhému extrému, straně konservativní, která to míní zkoušet s říšským ochranářstvím. To je aspoň nějaká cesta, třeba se o ní nevědělo, kam povede. Také *volby do obcí*, které se konaly v Anglii a Walesu, ukázaly hromadný odklon od labourismu, který zde byl dosud na stálém vzestupu. Strana ztratila na devadesát míst v obecních

zastupitelstvech. Není pochyby, že situace v parlamentě nedá se držet dále nežli bude nezbytně nutno. Čeká se jen na skončení říšských konferencí. Že také autorita Anglie ve světě mezinárodním trpí touto vládní nejistotou, je zřejmo.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

DR. KAREL GALLA: POKROK JAKO IDEA A SOCIÁLNÍ SKUTEČNOST. Praha, kom. Řivnáč 1930. 390 str. (Práce z vědeckých ústavů Fil. fak. XXVI.)

Kniha Dra Gally je svým rozsahem pozoruhodným zjevem v české literární produkci sociologické. Také vnějšími znaky vědeckého aparátu, hojnou dokumentací a častými citáty z velmi četné světové literatury vzbudí příznivý dojem v čtenáři, pokud se jí zběžně probírá, aby si utvořil první celkový dojem. Je proto nutno, abychom knize věnovali bližší pozornost a vědeckým rozbořem pokusili se najít pro ni místo, které jí v naší sociologické literatuře náleží.

Především několik slov k *pojetí díla* a k celkovému *sociologickému stanovisku* autorovu. Dr. Galla vzal si za úkol studovati pokrok a to jako ideu a sociální skutečnost. Tím je jasně dáno jeho stanovisko sociologické: pokrok skutečně existuje. Potvrzuje to ostatně citát z prof. Foustky, uvedený jako motto, v němž se praví, že pokrok náleží k přísným pozitivním poznatkům. Dr. Galla nemohl však pominouti v sociologii rozšířený názor, platný téměř všeobecně za vědecký, že pokrok je výsledkem našeho hodnocení, které není vždy stejné ani u všech lidí a že tedy pokrok jako sociální skutečnost objektivní neexistuje. Uznal proto ve shodě s moderní sociologií, že pokrok je illusí, fikcí a rozhodl se, že bude studovati to, co se za pokrokové hodnotí, t. j.: »illusí, fikcí, víru, pověru pokroku«. Tak se dostal na stanovisko protichůdné názvu a také mottu knihy, prohlašujícím pokrok za přísný pozitivní poznatek. Tento *základní rozpor* je velmi vážným minus pro vědeckou cenu díla, je však bohužel zastíněn dalšími rozpory, mnohem hlubšími a vážnějšími.

V prvé části knihy studuje autor teorie pokroku t. j. myšlenky o pokroku formulované vědci a filosofy. Je to úvod k vlastnímu studiu pokroku. Jak však bude tento pokrok studovati, je-li pouhou fikcí? Autor si měl přiznati poctivě, že pokrok studovati nemůže, když ve skutečnosti neexistuje. On však potřeboval zachránit nějak předmět své práce, proto místo pokroku samého zkoumá jen »ideu pokroku jakožto daný fakt« (231 ř. 38). Tedy vlastně totéž co studoval v prvé části. Říká-li na rozdíl od teorií pokroku, že v druhé části mu jde o myšlenku pokroku jako o sociální skutečnost (kdežto dříve šlo o pouhou myšlenku), činí rozlišení, kterého ve skutečnosti není. Všechny myšlenky teoretiků pokroku byly pojmově formulovány, uveřejněny a rozšířeny a jsou tedy sociální skutečností stejně jako myšlenky »pokroku jako sociální fakt«. Oba předměty jsou stejně sociální skutečností, patří do prvé části, v níž se studuje pokrok jako idea. Jako skutečnost tedy tímto programovým prohlášením autor pokrok nezachránil, předmět studia jím nezískal. Nebylo to ani možno, dokud trvá na tom, že je empirickým sociologem, jak několikrát v knize prohlašuje.

Jako empirický sociolog ví, že hodnotit nesmí a nemůže. Nuže není-li mu to dovoleno a uniká-li mu tak pokrok, jehož podstatným znakem je hodnocení (na jevy pokrokové a nepokrokové), chce studovati alespoň *hodnocení obsažené v myšlence pokroku*. Kdyby zachoval takto nově formulovaný program, nestudoval by nikdy pokrok sám a nemohl pak ovšem ani vybudovati »Syntetickou teorii pokroku«, jak nazývá třetí část knihy, v níž je uložen jeho vlastní vědecký výzkum. Proto nepozorovaně ve vypracování syntetické teorie pokroku vsouvá do svého empirického rámce naprosto neempirické stanovisko, přechází od studia pokroku jako myšlenky a jako hodnocení *k pokroku samému jako sociální skutečnosti*. K tomu pokroku, který sám prohlásil za fikci a illusí, tedy nevědecký pojem. Tento druhý obrat, tento *nový hluboký a zásadní rozpor* provedl autor nenápadně v záplavě nesourodých myšlenek, citací a odkazů tak, aby si čtenář myslil, že autor svoje metodologické empirické